

کشاورزی، پایه‌ی اقتصادی توسعه‌ی شهرستان نهاوند

مهندس علی زمانیان**

مهندس فاطمه صابرفر*

چکیده

شهرستان نهاوند زیرساخت‌های لازم را برای توسعه‌ی کشاورزی دارد و با توجه به توسعه نیافتن صنعت در نهاوند، روی آوردن به این بخش برای توسعه‌ی منطقه اجتناب‌ناپذیر شده است.

آب و هوای مناسب، زمین‌های حاصل‌خیز، دامداری‌های متعدد، باغ‌های متنوع، سایت‌های پرورش ماهی بهره‌برداران پرتلاش و استعدادهای ناشی از وجود این منابع، چشم‌اندازهای امیدبخشی را در زمینه‌ی تولیدات کشاورزی، طبیعی، زیست‌محیطی، صنایع جانبی و توسعه‌ی منابع انسانی برای افزایش تولید و گسترش صنایع تبدیلی، همچنین تسهیل و تسریع در توزیع محصولات و فرآورده‌های کشاورزی نوید می‌دهد.

*. دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد حشره‌شناسی، گروه گیاه‌پزشکی، پردیس ابوریحان، دانشگاه تهران

**مدیر جهاد کشاورزی شهرستان همدان

در این تحقیق به بررسی عوامل مؤثر بر توسعه‌ی کشاورزی شهرستان نهاوند می‌پردازیم. از طرف دیگر، با توجه به اهمیت مسئله‌ی کشاورزی در توسعه‌ی پایدار و خودکفایی ملی، راهکارهایی جهت رفع محدودیت‌ها و تنگناهای بخش کشاورزی و تسریع روند توسعه‌ی پایدار ارائه می‌دهیم.

کلید واژه‌ها: توسعه‌ی پایدار، کشاورزی، شهرستان نهاوند

مقدمه

کشاورزی از قدیمی‌ترین و مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی بشر است. کشورها و تمدن‌های توسعه‌یافته و پیشرفته، قبل از دوران صنعتی، دارای کشاورزی پررونقی بوده‌اند. از زمانی که انسان توانست با تغییر نوع زندگی از دام‌پروری به کشاورزی در یک جا مستقر شود به پیشرفت‌های چشم‌گیری دست یافت.

کشاورزی در نهاوند سابقه‌ی دیرینه دارد. استقرار تمدن قدیمی در کنار چشمه و سراب گیان نهاوند و استفاده‌ی مناسب از آب و خاک منطقه، وجود روستاهای پرجمعیت و آباد نسبت به مناطق دیگر کشور، نشان‌دهنده‌ی این است که کشاورزی رکن اصلی اقتصاد منطقه بوده و هست و کشاورزان در زمینه‌ی کار خود به تجارب ارزشمندی دست یافته‌اند (رضوی، ۱۳۸۲).

بدون شک تأمین نیازهای اولیه عمده‌ترین عامل توجه بشر به کشاورزی محسوب می‌شود. کهن‌ترین تمدن‌های باستانی در مناطقی از جهان شکل گرفته که در آن‌ها، به لحاظ موقعیت جغرافیایی و زیست‌محیطی، فعالیت کشاورزی امکان‌پذیر بوده است. در حقیقت سایر بخش‌های اقتصادی، به تدریج و با توجه به نیازهای بخش کشاورزی به وجود آمده و ابزارآلات کشاورزی و تأمین آن‌ها در توسعه‌ی بخش خدمات بسیار مهم بوده است.

درجه‌ی کاربری کمابیش بالای بخش کشاورزی، در مقایسه با بخش‌های صنعت

و معدن و بنابراین توان اشتغال‌زایی و امکان کسب درآمد ارزی از طریق صادرات و همچنین صرفه‌جویی در مصارف ارزی در خصوص کاهش واردات محصولات کشاورزی، از طریق افزایش تولیدات داخلی، استراتژیک بودن برخی محصولات این بخش، فراهم‌آوری برخی داده‌های مورد نیاز، به ویژه برای بخش‌های صنعت و خدمات و نیز ایجاد بازار برای استفاده‌ی سایر بخش‌ها، از جمله دلایل اهمیت بخش کشاورزی در توسعه‌ی اقتصاد ملی است.

شهرستان نهاوند با منابع طبیعی خود شامل سرزمین و خاک حاصل‌خیز، سراب‌ها و آب کشاورزی، پوشش گیاهی و عرصه‌های طبیعی آن برای توسعه‌ی مرتع و جنگل و پرورش آبزیان یک حوزه‌ی مستعد توسعه است (شهبازی، ۱۳۸۳). وجود منابع آب و خاک و هوای مساعد، عامل رشد و گسترش کشاورزی و دام‌پروری در شهرستان گردیده و آن را از دیرباز در سطح استان قطب کشاورزی و دام‌پروری ساخته است. در عین حال طولانی بودن دوره‌ی رشد گیاه در مناطق سرد باعث گردیده است تولیدات زراعی و باغی در این مناطق به مراتب بهتر از مناطق معتدله و گرم باشد.

شهرستان نهاوند ۸/۲ درصد از وسعت، ۱۰/۶ درصد از جمعیت، ۱۱/۵ درصد از تولیدات بخش کشاورزی استان همدان و همچنین ۳۲/۰۵ درصد اشتغال و ۲۱/۰۷ درصد ارزش افزوده‌ی استان را به خود اختصاص داده است. میزان کاربری اراضی در استان ۳۷ درصد است که رتبه‌ی نخست کشاورزی را به خود اختصاص داده و میزان کاربری اراضی در شهرستان نهاوند ۳۸/۵ درصد است. متوسط بارندگی بلندمدت شهرستان ۳۹۵ میلی‌متر است. این شهرستان در حوزه‌ی اصلی آبریز کرخه واقع گردیده و رودخانه‌ی گاماسیاب سرچشمه‌ی اصلی آن است.

افزایش رو به رشد جمعیت، مسئله‌ی اشتغال، تغذیه‌ی جمعیت، وضع معیشتی مردم، عوامل قهری از قبیل خشک‌سالی، سیل، آفات و بیماری‌های گیاهی، نبودن

زیرساخت‌های صنعتی، فقر معادن، نبودن انگیزه برای سرمایه‌گذاری و جذب سرمایه‌های غیرمنطقه‌ای و دیگر موارد عواملی هستند که توسعه‌ی بخش کشاورزی را در منطقه‌ی نهاوند توجیه‌پذیر می‌نماید. براساس آخرین سرشماری انجام شده حدود ۵۱ درصد جمعیت شهرستان نهاوند در روستا زندگی می‌کنند و طبیعی است که معیشت اکثر قریب به اتفاق آن‌ها از کشاورزی و وابسته‌ی به آن است. لذا تقویت و توسعه‌ی این بخش باعث رونق اقتصادی، افزایش تولید، اشتغال‌زایی مستقیم و غیرمستقیم در صنایع جانبی و تبدیلی کشاورزی، کاهش واردات و مواد اولیه غذایی و خوراکی خواهد شد. بنابراین اساسی‌ترین محور توسعه‌ی پایدار و کاهش بحران ناشی از افزایش جمعیت، توسعه‌ی کشاورزی منطقه است (شهبازی، ۱۳۸۱).

بنابراین انتظار می‌رود در بخش کشاورزی به زیرساخت‌های مهم و اساسی، از قبیل توسعه و گسترش سیستم‌های آبیاری تحت فشار، توسعه و گسترش مکانیزاسیون کشاورزی، ارتقای سطح کمی و کیفی تولیدات کشاورزی، ارتقای سطح دانش و گسترش فناوری‌های نوین، حفظ و پایداری محیط زیست و منابع پایه‌ی تجدیدشونده، تخصیص بودجه برای تحقیقات کشاورزی، تلاش برای دستیابی به بذور اصلاح شده، صدور خدمات فنی و مهندسی کشاورزی، حذف واسطه‌گری بازار محصولات کشاورزی و ... پرداخته شود. در این راستا به نظر می‌رسد لازم و ضروری باشد که مسئولین، متخصصین و صاحب‌نظران بخش‌های دولتی و خصوصی با اجماع به بررسی همه‌جانبه‌ی موضوع پردازند و نتایج را به صورت یک سند قابل اجرا به دولت ارائه نمایند (سخن‌سنج، ۱۳۸۷).

توسعه کوششی است برای تعادلی تحقق نیافته و با راه‌حلی در جهت رفع فشارها و مشکلاتی است که پیوسته بین بخش‌های مختلف زندگی اجتماعی و انسانی وجود دارد (ازکیا، ۱۳۸۱). دانشمندان و نظریه‌پردازان مختلف تعاریف متفاوتی از توسعه ارائه داده‌اند ولی آنچه تقریباً همه بر آن توافق دارند این است که توسعه فرایندی

پیچیده و چند بعدی است که ابتدا به دست انسان و در نهایت برای انسان صورت می‌گیرد و همه‌ی جنبه‌های زندگی فردی و اجتماعی انسان را شامل می‌شود و ناظر بر بهبود همه‌جانبه‌ی زندگی بشر است. توسعه را به ابعاد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و انسانی تقسیم می‌کنند (برآبادی، ۱۳۸۶).

کشاورزی برای توسعه و پیشرفت سه محور اصلی دارد که عبارت‌اند از «نیروی انسانی متخصص و غیرمتخصص»، «خاک» و «آب». خوش‌بختانه همه‌ی این عوامل در نهاوند به مقدار کافی موجود است. این در حالی است که شهر تاریخی و مستعد نهاوند ابزارهای ابتدایی و لازم را برای توسعه در اختیار دارد اما از برنامه‌ریزی دقیق و منسجم برخوردار نیست و متأسفانه با حرکتی معکوس و قهقرایی به وضع فعلی درآمده است. بی‌گمان اگر با برنامه‌ریزی صحیح از این سه، استفاده‌ی بهینه به عمل آید بهبود معیشتی و اقتصادی منطقه را در پی خواهد داشت. بنابراین اگر از امکانات این بخش در منطقه استفاده‌ی مناسب به عمل آید، بیش از ده هزار شغل جدید مستقیم و غیر مستقیم در منطقه ایجاد خواهد شد.

هدف و بیان موضوع

هدف اساسی در این بحث شناسایی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های موجود و نیز شناسایی محدودیت‌ها و مشکلات در بخش توسعه‌ی کشاورزی به شرح زیر است:

الف) امکانات و قابلیت‌های موجود

- در اختیار داشتن یکی از حوزه‌های آبریز اصلی استان (رودخانه‌ی گاماسیاب) که موجب پیدایش زمین‌های حاصل‌خیز و آماده‌ی بهره‌برداری برای توسعه‌ی زراعت و باغ‌ها گردیده و کشاورزی شهرستان نهاوند را، که منبع اصلی معیشت مردم است، رونق بخشیده است.

- وجود امکانات خدادادی و منابع طبیعی و مستعدی که زیربنای توسعه به شمار

می‌آیند، از جمله وجود ۲۱۰ رشته چشمه و منابع آبی فراوان در منطقه که موجب شده است سطح مکانیزاسیون کشاورزی در اراضی آبی شهرستان نسبت به نواحی دیگر مناسب‌تر گردد.

- وجود نیروی انسانی ماهر، علاقه‌مند و تحصیل کرده‌ی مورد نیاز برای مشارکت در توسعه‌ی کشاورزی و نیز وجود کشاورزان پیشرو و پرتلاش.
- حفظ نژادهای بومی اصیل دام کوچک در منطقه و برخورداری از ذخایر غنی ژنتیک دامی.
- وجود کشت‌های گوناگون زراعی و باغی دارای ارزش اقتصادی بالا و مزیت نسبی که موجب شده است بخش کشاورزی نهاوند در زمینه‌ی تولید چغندر قند، دانه‌های روغنی و ... قطب تولید کشاورزی استان شود.
- صدور بخش عمده‌ای از فرآورده‌های کشاورزی و دام‌پروری و امکان توسعه‌ی صنعتی و گسترش صنعت فرآوری در شهرستان.
- وجود باغ‌های میوه و علی‌الخصوص ظرفیت بالای تولید سیب درختی، هلو، شلیل و بادام.

ب) مشکلات و موانع موجود در بخش کشاورزی

- خروج حدود ۱۲۲ میلیون متر مکعب آب از شهرستان، کمبود تأسیسات ذخیره و شبکه‌ی آبرسانی مناسب، افت شدید آب زیرزمینی و کاهش دبی چاه‌های کشاورزی، نبود امکان بهره‌برداری از سراب‌ها و چشمه‌ها در فصل غیر زراعی و تخریب و نگه‌داری نامناسب از قنات‌ها؛
- بهره‌ی مطلوب نگرفتن از مهارت و دانش بومی کشاورزانی، که میراث گران‌بهای گذشتگان بوده و توانسته‌اند طی قرون متمادی محیط زیست را حفظ کنند و جغرافیای کشاورزی نهاوند را شکل دهند؛

- کم‌انگیزه بودن در استفاده از سامانه‌ی آبیاری تحت فشار، با توجه به خرد بودن مقیاس اراضی کشاورزان (به دلیل بیلان منفی آب زیرزمینی دشت‌ها، توسعه سامانه‌های آبیاری تحت فشار از اولویت نخست برنامه بخش کشاورزی است)؛
- آشنا نبودن کشاورزان به دانش و نوآوری‌های جدید؛
- منطبق نبودن آموزش‌های کشاورزی و برنامه‌های آموزشی موجود در دانشکده‌های کشاورزی با نیازهای روز کشور؛
- پدیده‌ی مهاجرت استعدادهای شهرستان، فرار سرمایه‌ها، بی‌توجهی به امر مشارکت و فقدان امنیت لازم برای سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی؛
- درجه‌ی دو و سه بودن بیشتر مرتع‌های شهرستان و فقیر و متوسط بودن پوشش ۹۰٪ آن‌ها (مازاد دام ۲/۷ برابر ظرفیت مرتع‌هاست و وجود عرصه‌های بزرگ مرتعی، مشاعی بودن بهره‌برداری، مشکل نسق بهره‌برداران و بنیه‌ی پایین مالی آن‌ها از جمله چالش‌های اساسی توسعه به شمار می‌آید. هم‌چنین است تبدیل روزافزون سطح مراتع به کاربری)؛
- زیرفشار چندگانه قرار گرفتن زیست‌بوم منطقه، بر اثر توسعه و تقاضای فزاینده‌ی مصرف؛
- کاهش کشت گیاهان دارویی و صنعتی در مرتع‌ها؛
- کم بودن سرانه‌ی زمین‌های کشاورزی، وجود باغ‌های قدیمی و کم بازده و سطح نامناسب مکانیزاسیون؛
- نداشتن سرمایه‌گذاری مناسب در زمینه‌ی ایجاد صنایع تبدیلی، تکمیلی و نگهداری محصولات تولیدی و هم‌چنین در ایجاد زیرساخت‌ها (مثل مهار آب‌های سطحی، آموزش و ترویج، انتقال آب، تجهیز و نوسازی، مکانیزاسیون، افزایش عملکرد و افزایش بهره‌برداری در بخش)؛

- نامشخص بودن ارزش اعتباری کشاورزی و تولیدکنندگان نزد بانک‌ها و ادارات دولتی، کارا نبودن سیستم بیمه‌ی محصولات کشاورزی، نبود و ضعف سیستم جهت بازاریابی فروش محصولات.

پیشنهادها

- در حال حاضر یکی از مسائل مهم اجتماعی در این شهرستان مشکل بیکاری است، به طوری که توجه مسئولین را به خود جلب کرده است و راهکارهای مختلفی جهت رفع آن ارائه داده‌اند. در جهت رفع اساسی این مشکل به نظر می‌رسد که مجموع وام‌هایی که به صورت انفرادی داده می‌شود یک جا و در قالب یک پروژه‌ی بزرگ تولیدی مثل احداث سد، کارخانه، مجتمع‌های تولیدی و ... هزینه شود. در این صورت اشتغال‌زایی پایدار به وجود می‌آید.
- پیاده کردن اصول منطبق با کشاورزی پایدار که به طور نظام یافته هدف‌های زیر را دنبال می‌کند: حفظ تنوع گونه‌های گیاهی و جانوری، حفاظت از منابع آب و خاک، ایجاد امنیت غذایی برای تمام نسل‌ها، کاهش خطرات ناشی از مصرف نهاده‌های شیمیایی، دستیابی به تولید پایدار و با دوام کشاورزی، استفاده‌ی بهینه از منابع محدود (از جمله آب و خاک)، توجه به کشاورزان خرده‌پا، استقلال و خودکفایی ملی و بهبود وضعیت اقتصادی.
- راه‌اندازی و توسعه‌ی دبیرستان‌های کشاورزی در منطقه‌ی روستایی و فراهم نمودن زمینه‌ی جذب دانش‌آموزان مناطق روستایی در این قبیل واحدهای آموزشی (متأسفانه جایگاه آموزش‌های کشاورزی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بسیار ناچیز است). به همین منظور سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای وزارت کار و امور اجتماعی، با توجه به جایگاه بخش کشاورزی در تولید ناخالص ملی و اشتغال مولد این بخش، اجرای برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای را به طور جدی مورد توجه قرار دهد.

- آموزش بهره‌برداران در کلیه‌ی سطوح تولید (شامل قبل از تولید، حین تولید، حین برداشت، نگه‌داری و تبدیل و بسته‌بندی)، براساس معیارهای اصولی و فنی به منظور ارتقای سطح دانش و مهارت بهره‌برداران و تولیدکنندگان.
- ذخیره‌سازی آب‌های خروجی شهرستان با احداث سد و گسترش عملیات آبخیزداری در سطح منطقه و توسعه‌ی تأسیسات و شبکه‌های انتقال و توزیع آب در سطح مراتع. با عنایت به محدودیت آب و احتمال بروز بحران آب در آینده، اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار، استفاده از سیستم‌های نوین آبیاری، استفاده‌ی بهینه از منابع آب و خاک (کاهش مصرف آب و جلوگیری از فرسایش خاک)، احداث بندهای انحرافی و پوشش انهار به منظور تأمین آب کشاورزان، استفاده‌ی بهینه از آب و خاک (زیرا که کانال‌های کشاورزی سنتی اغلب مسیری طولانی و بافتی سنتی دارند و آب کشاورزی، به دلیل قابلیت جذب زمین و وجود دریچه‌های غیر استاندارد، اغلب بیش از ۵۰ درصد آن به هدر می‌رود).
- توسعه‌ی سیلوها، انبارهای ذخیره‌ی گندم، انبارهای عمومی و فنی و سردخانه‌ها برای نگه‌داری محصولات؛
- احداث مجتمع واحدهای دام‌پروری صنعتی و عشایری و ایجاد سایت پرورش آبزیان در سایر سراب‌های شهرستان؛
- پی‌گیری جدی جهت جلب نظرات سرمایه‌داران به منظور سرمایه‌گذاری برای ایجاد صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش‌های مختلف امور دام، زراعت، باغبانی و ... و برنامه‌ریزی دقیق به منظور توسعه‌ی صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش‌های دام‌پروری، زراعت، باغبانی جهت ایجاد امنیت بیشتر در تولید و ایجاد ارزش افزوده در تولید بخش در شهرستان؛
- برنامه‌ریزی اصولی جهت افزایش عملکرد در واحد سطح و توسعه در همه‌ی بخش‌ها، با استفاده از علوم و فناوری جدید و پیشرفته و استفاده از شیوه‌های نوین اجرایی؛

- ترویج و توسعه‌ی فرهنگ بیمه، به منظور تحت پوشش بیمه قرار دادن محصولات مختلف کشاورزی جهت افزایش امنیت تولید و پرداخت خسارات ناشی از حوادث غیر مترقبه به کشاورزان؛
- واگذاری بخشی از وظایف قابل واگذاری به بخش تعاونی و خصوصی، به منظور توانمندسازی بخش‌های تعاونی و خصوصی و کاهش تصدی‌گری و افزایش تولی‌گری؛
- توسعه‌ی کشت صنوبر و گردو در شهرستان (با توجه به کاربرد چوب صنوبر در صنعت کاغذسازی و تولید فیبر و نئوپان و استفاده از چوب گردو در صنعت دکوراسیون)؛
- بهبود وضعیت قیمت‌گذاری تولیدات کشاورزی و کوتاه کردن دست مافیای محصولات کشاورزی و حمایت بیشتر دولت از بخش کشاورزی و انتقال سرمایه به سمت مناطق روستایی به صورت متعادل؛
- تلاش در زمینه‌ی یک‌پارچه‌سازی اراضی و اصلاح و بهبود قوانین مربوط به مالکیت زمین، توسعه‌ی کشاورزی آبی، بالا بردن سطح مکانیزاسیون و روش‌های علمی و فنی نوین، اجرای طرح‌های تجهیز و نوسازی اراضی به منظور جلوگیری از خرد شدن اراضی، استفاده‌ی بهینه از منابع آب و خاک به منظور کاهش هزینه‌های تولید، افزایش عملکرد در واحد سطح و نهایتاً افزایش درآمد بهره‌برداران و بالا بردن ضریب امنیت تولید و افزایش امید به زندگی در روستا؛
- احداث گلخانه‌های تولید سبزی و صیفی، احداث واحدهای تولید قارچ خوراکی، احداث کارگاه تکثیر پرورش ماهی و استخرهای دومنظوره‌ی سرد آن، خرید انواع ادوات کشاورزی، اعم از تراکتور، کمباین و دنباله‌بندها، ایجاد تجهیز و توسعه‌ی واحدهای مکانیزاسیون کشاورزی، توجه و گسترش طرح طوبا، احداث شهرک‌های دام‌پروری و توسعه‌ی پرورش زنبورداری؛
- مشخص کردن سیاست، خط مشی و برنامه‌ریزی مستمر، هدفمند، مشارکتی و متناسب با وضعیت کشاورزی؛

- تجدیدنظر در نوع نگاه به کشاورز و تلاش در شناخت دانش بومی روستائیان و شکل‌گیری و حمایت از تشکلهای مردمی و تعاونی‌ها براساس اصول واقعی تعاون؛
- توجه به اهمیت و نقش زنان و فعالیت آنان در کشاورزی، از سوی سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان توسعه در هنگام طراحی و اجرای برنامه‌ها (تحقیقات در مورد نوع کار و اهمیت مشارکت زنان در فعالیتهای کشاورزی کاملاً ضروری است)؛
- توجه به صنعت بسته‌بندی محصولات کشاورزی و صنایع تبدیلی و تولید گیاهان دارویی؛
- توجه به سلامت غذا و توسعه‌ی کشت ارگانیک، مدیریت تلفیقی تولید، اعمال استانداردهای ملی، کنترل کیفی تولیدات و فرآورده‌های کشاورزی؛
- تزریق تسهیلات بانکی در بخش (با ضوابط مربوطه)، ساده و روان کردن بحث ضمانت‌نامه‌های بانکی در بخش کشاورزی، ساده و روان کردن موافقت‌های اصولی (خارج از ضوابط دست و پاگیر) برای ازباب رجوع؛
- ارتباط مستمر و مداوم با مرکز تحقیقات کشاورزی و دانشگاه‌ها، جهت استفاده از دانش روز و به‌هنگام نمودن آخرین دستاوردهای علمی و فنی در این بخش.

نتیجه‌گیری

با توجه به افزایش روزافزون جمعیت و محدود بودن زمین، آب و سایر منابع کشاورزی در شهرستان نهاوند، برای پاسخ‌گویی به نیاز روزافزون و امنیت غذایی افراد و جهت دستیابی به توسعه‌ی کشاورزی و استفاده از فناوری و روش‌های نوین برای بهبود کمیّت و کیفیت تولیدات کشاورزی به‌طور گسترده، نیازمند تلاش خواهیم بود. به‌طور کلی بحث توسعه‌ی کشاورزی یکی از اجزای مهم توسعه‌ی پایدار است. بنابراین بدون توجه به کشاورزی فکر دستیابی به توسعه‌ی پایدار و حتی حفظ میزان تولیدات در سال‌های آتی، خیالی بیش نیست و لازم است برنامه‌های توسعه‌ی

ملی و منطقه‌ای از تحقیقات گرفته تا ترویج انتقال فناوری‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها از صافی کشاورزی، که در واقع موتور توسعه و رشد اقتصادی است، بگذرد. نهند به دلیل دارا بودن آب و هوای مناسب و اراضی مستعد و حاصل‌خیز به عنوان قطب کشاورزی (زراعت، باغبانی) و دام‌پروری استان همدان و شهر شیلاتی غیرساحلی کشور مطرح شده است. شهرستان نهند با بهره‌گیری از قابلیت‌ها و توانمندی‌های طبیعی، انسانی، سرمایه‌ای، زیرساختی و مدیریتی خود و با چیرگی بر تنگناها و محدودیت‌های موجود، تبدیل نقطه‌ی ضعف‌ها به قوت‌ها و تهدیدها به فرصت‌ها و با حفظ، احیا و بهره‌برداری از توان طبیعی و زیست‌محیطی خود (با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و بهره‌وری بهینه از تولید و نقش فعال بخش‌های خصوصی، تعاونی و دولتی در فعالیت‌های کشاورزی)، این آینده‌ی امیدبخش را دارد که از دروازه‌ی توسعه گذر کند و از جلوه‌های فخرآفرین تولید و اشتغال برخوردار گردد.

منابع

- ۱- ازکیا، مصطفی، ۱۳۸۱، جامعه‌شناسی توسعه، تهران، انتشارات مؤسسه‌ی نشر کلمه
- ۲- برآبادی، ابوالقاسم، ۱۳۸۶، بررسی موانع و راهکارهای اشتغال فارغ‌التحصیلان کشاورزی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران
- ۳- رضوی، محسن، ۱۳۸۲، سد پیشنهادی پارسیان و نقش آن در توسعه‌ی کشاورزی نهند، فرهنگان شماره‌ی ۱۸
- ۴- سخن‌سنج، مرتضی، ۱۳۸۷، جایگاه بخش کشاورزی در طرح تحول اقتصادی، فصل‌نامه‌ی نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی، شماره‌ی ۲۱
- ۵- شهبازی، اسماعیل، ۱۳۸۱، منابع پایه و توسعه‌ی کشاورزی پایدار، فرهنگان شماره‌ی ۱۱
- ۶- شهبازی، اسماعیل، ۱۳۸۳، نقش صنایع تبدیلی کشاورزی در توسعه‌ی شهرستان نهند، خلاصه‌ی مقالات هفتمین همایش نهندشناسی با محوریت کشاورزی